

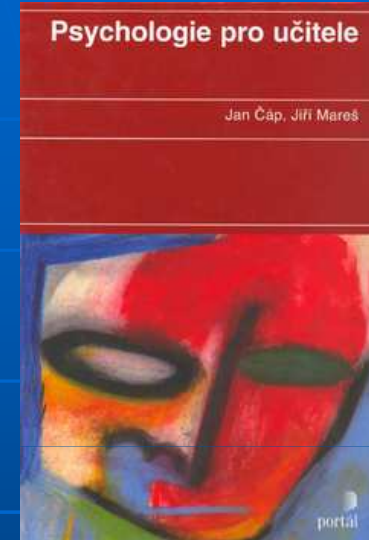
„Co je to psychologie?“

Přednáška č. 2 z předmětu
Úvod do psychologie

Učení

■ Učení (Čáp, 2001)

- Získávání zkušeností, utváření a pozměňování jedince v průběhu života.
- Opakem vrozených dispozic
- Probíhá i na subhumánní úrovni

■ Funkce učení

- Přizpůsobování organismu k prostředí a změnám v prostředí
- Přizpůsobování společnosti a jejím požadavkům
- Nejedná se pouze o pasivní proces
(srov. např. Piaget – asimilace a akomodace)

Výsledky učení

- **Vědomosti**
 - Soustavy představ a pojmů
- **Senzorické dovednosti**
 - např. rozlišování výšky a barvy tónů, odlišení správného a špatného chodu stroje podle zvuku atd.
- **Senzomotorické dovednosti**
 - Lepší koordinace vnímání a pohybů – např. psaní, řemeslné práce, sport
- **Intelektové dovednosti a schopnosti**
 - např. matematické, jazykové
- **Návyky, postoje, vlastnosti osobnosti**
 - např. vytrvalost, svědomitost
- **Sociální dovednosti**
 - Komunikativní dovednosti, orientace v sociálních vztazích, schopnost obhájit vlastní názor atd.
- V moderní pedagogice též označovány jako **kompetence**

Základní pojmy

■ **Vědomosti**

- osvojené soustavy informací, představ a pojmů
- *(srv. deklarativní znalosti)*

■ **Dovednosti**

- předpoklad pro vykonávání činnosti či její části; znalost postupu či „strategie“ určité činnosti
- *(srv. procedurální znalosti)*

■ **Návyky**

- Učením získaná pobídka chovat se v určité situaci určitým způsobem a obsahuje motivační prvek

■ **Kompetence** *(v rámci ŠVP)*

- Zahrnují všechny výše uvedené; zdůrazňována praktičnost a provázanost s běžným životem

Druhy učení

- **Elementární učení**

- Tvoření asociací nebo podmiňování

- **Komplexní učení**

- Osvojení postupů při řešení problémů, mentální mapy prostředí, osvojování principů a systémů učiva

- **Sociální učení**

- Komunikace, interakce a percepce, sociální role

(viz sociální psychologie)

Asocianistické teorie učení

- **učení je zpevnování asociací** a jejich podržení v paměti
 - Spojení mezi jednoduchými zážitky, vjemy, představami a jednoduchými city
 - Spojuje se to, co jsme opakovaně prožívali současně nebo po sobě (**asociace podle dotyku**). Při vybavování se při zážitku prvním vybavuje i asociovaný druhý.
 - Asociace se vybavují i při prožívání podobných zážitků (**asociace podle podobnosti**)
- důraz na receptivní stránku učení a opakování (memorování)

Klasické podmiňování (Pavlov)

- Klasické podmiňování
 - Organismus se učí, že dvě události jdou za sebou nezávisle na aktivitě jedince

- Zvukový signál, sliny
- Nepodmíněný stimul, nepodmíněná reakce
- Podmíněný stimul, podmíněná reakce,

Jak to funguje můžete vyzkoušet na virtuálním psovi:

http://nobelprize.org/educational_games/medicine/pavlov/index.html

Operantní (instrumentální) podmiňování (Thorndike, Skinner)

J.B. Watson, behaviorismus

„dejte mi tucet dětí...“

E.L. Thorndike

experiment s hladovou kočkou v

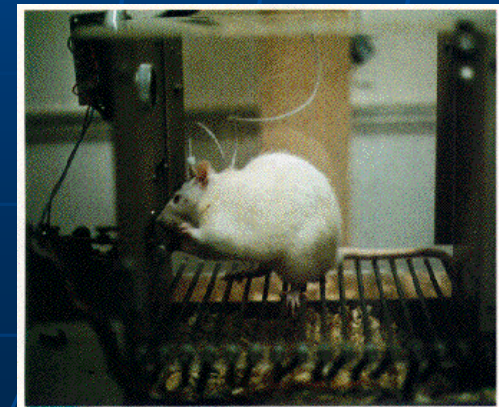
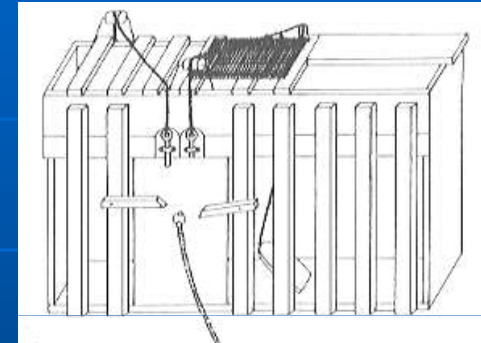
„problémové skříňce“

**učení pokusem a omylem; při opakování se počet
neúspěšných pokusů snižuje; vzniká spoj mezi
stimulem a reakcí (spoj S-R)**

B.F. Skinner

**experimenty s odměnami a tresty
posilování reakce**

Význam sociální psychologie

Sociální psychologie – vyzdvihuje vliv sociálních faktorů na formování psychiky jedince; člověk je „tvor společenský“, bez kontaktu s jinými by se vlastně nevyvíjel.

Ve společnosti má každý člověk různé sociální role – je jich velké množství a uplatňujeme je v situacích, pro ně vhodných (role rodiče, studenta, asistenta...).

Představu u rolích často získáváme prostřednictvím sociálního učení (od druhých).

Zimbardo – Stanfordský vězeňský experiment (vliv situace a představy jedinců o roli na jejich chování)

Interakce a komunikace

„Základní“ pojmy sociální psychologie!

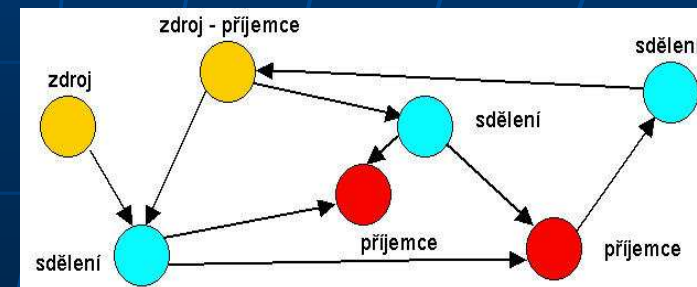
Interakce – vzájemný vztah mezi jedinci nebo jejich skupinami

Komunikace – podmínkou sociální interakce, bez nějaké formy dorozumívání by společnost neexistovala

Verbální (slova a texty) a *neverbální* komunikace (gesta, mimika, oční kontakt, vzdálenost osob při komunikaci...)

Nepředávají se jen „informace“, protože lidé si ve vzájemné komunikaci

sdělují také nálady, přesvědčení atd.

Komunikace ve školním prostředí

Specifičnost komunikace ve škole:

V pedagogické komunikaci, tak jak se s ní setkáváme na školách, jsou přesně určeny časové a prostorové podmínky, určení jsou účastníci (učitelé a žáci), je stanoven cíl a obsah komunikování výchovně vzdělávacími programy, jsou předepsána pravidla styku mezi učitelem a žáky atp. Výsledek této komunikace ve škole je systematicky kontrolován a vyhodnocován... Na pedagogickou komunikaci jsou učitelé systematicky připravováni, školeni a cvičeni (Křivohlavý, 1987, s. 18)

Hlavním specifikem komunikace ve třídě je *komplementarita* (vzájemné doplňování se rolí), která vychází již ze samotné podstaty vztahu učitel - žák. Učitel z větší části určuje průběh komunikace, je ve vztahu dominantnější.

Vnímání druhých lidí

Při vnímání druhých si často domýšlíme na základě nějakého náznaku mnoho věcí, pro které nemáme zdůvodnění – vznikají tzv. *implicitní teorie osobnosti*.

Osobní konstrukty – lidé si vytvářejí dojmy o jiných na základě svých vlastních a jedinečných teorií (Kelly, 1995)

Efekt prvního dojmu – zvláště negativního prvního dojmu se poměrně obtížně zbavujeme

Stereotypy

- Stereotypizace – způsob vnímání sociální i politické reality
- Vznik pojmu stereotyp
- Stereotyp je kategorií sociálního poznávání, způsobem rozpoznávání charakteristik členů různých sociálních skupin.
- Stereotypy – přirovnání k „obrazům v mysli“, mohou být pozitivní i negativní
- Předsudky – negativní stereotypy
- Klasický příklad – vnímání příslušníků odlišných národů nebo ras

Postoje

- Standardní definice: Postoj je systémem pozitivních nebo negativních názorů (kognitivní složka), emocionálních vztahů a tendencí v jednání a chování ve vztahu k objektu postoje.
- Postoj je v čase relativně stabilní suma názorů, která umožňuje do jisté míry objasnit reakce jedince na objekt postoje (např. na jiného člověka).
- Postoj je tendencí a ne zákonitostí v reagování na objekty či subjekty postoje

Problémy spojené s vymezením postojů

- Vzájemná souvislost postoje v oblasti kognitivní a emocionální je sporná, tzn. emocionální vztah k určitému objektu nemusí být v souladu se znalostí či kognitivním zpracováním tohoto objektu.
- Také vyjadřovaný postoj k určitému tématu ještě nemusí odpovídat skutečnému chování.
- Hlavní problém: vztah jednotlivých složek postoje. Ideální možnost: brát postoje pouze jako systémy názorů, ovšem stále hraje roli vliv emocí, stále se v určitých situacích chováme jinak, než by bylo vyvoditelné z postojů.

Pojem osobnost v psychologii 1

- Rozdíl mezi **osobností** (v psychologii) a **osobností** („v novinách“)
- Hypotetický konstrukt – něco, co nevidíme a co v realitě ani neexistuje, avšak co zároveň do jisté míry můžeme, na základě vnějších projevů, pozorovat, subjektivně či objektivně srovnávat a měřit (Magnavita, 2002)
- Existují snad stovky definic
- Osobnost – celek duševního života jedince
- Osobnost je individualizovaný systém psychických procesů, stavů a vlastností, které jednak vznikají socializací, jednak přetvářením vrozených vnitřních podmínek bytí člověka, a determinují a řídí předmětné činnosti jedince, jeho sociální styky a duchovní vztahy (Smékal, 2002)

Pojem osobnost v psychologii 2

Charakteristiky osobnosti

- temperament - spíše biologická predispozice
- charakter - ovlivněn společností
- rys - přetrvávající charakteristika individua, která jej umožňuje odlišit od okolí

Integrativní model osobnosti (biopsychosociální model)

Mnohonásobná osobnost – ztratí se jednotnost osobnosti, pak v „jednom těle“ žijí „dva lidé“, většinou aniž by o sobě věděli. Zfilmovaný skutečný případ „dvou tváří Evy“

Literatura základní

Vágnerová, M. (2004). *Základy psychologie*. Praha: Karolinum.

(doporučuji prostudovat celé; důležité jsou hlavně stránky: 9-32; 35-37; 40-47; 51-56; 61-67; 71-72; 94-100; 122-127; 143-154; 160-162; 215-222; 230-235; 252-254; 273-283; 291-303).

Hartl, P. (1996). *Psychologický slovník*. Praha: Jiří Budka.

O čem by jste (v kostce) něco měli vědět:

Předmět psychologie a jeho vývoj.

Různá dělení psychologie.

Metody zkoumání v psychologii.

Biologická, sociální a kulturní podmíněnost psychiky.

Vědomí.

Behaviorismus.

Humanistická psychologie.

Kognitivní procesy: čítí, vnímání, představivost, fantazie. .

Pozornost, paměť, učení.

Myšlení a řeč, rozhodování.

Emoce.

Osobnost - pojem, vymezení.

Sociální psychologie – základní vymezení.

Stereotypy a postoje.

Komunikace a interakce (ve škole).